

holistic human development. The study also examines the structure, content, and expected outcomes of the educational component, offering insights into its programmatic and normative foundations aimed at enhancing students' general and professional competencies. By addressing both theoretical and practical dimensions, the article highlights how this discipline prepares future specialists to promote healthy lifestyles and motor activity, aligning their training with contemporary educational and societal demands.

Key words: *physical activity, health, culture of physical activity, higher education students, educational component*

Стаття надійшла до редакції 20.03.2025 р.

УДК 378.147.091.33-027.22

DOI [HTTPS://DOI.ORG/10.33989/2075-146X.2025.35.331099](https://doi.org/10.33989/2075-146X.2025.35.331099)

ОЛЕНА ІЛЬЧЕНКО

ORCID: 0009-0009-6522-4842

ВОЛОДИМИР МОКЛЯК

ORCID: 0000-0001-9922-7667

ЛЕСЯ ПЕТРЕНКО

ORCID: 0000-0002-7602-8005

АЛЛА ХОМЕНКО

ORCID: 0000-0001-9165-0401

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

ВИРОБНИЧА ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК ШЛЯХ РЕАЛІЗАЦІЇ ЄДНОСТІ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Досліджується проблема співвідношення освітньої теорії і практики. Зазначено, що зв'язок теорії і практики є фактом незаперечним і визначається усвідомленням останньої, як: 1) джерела будь-якої теорії (теоретичні знання породжуються практичною діяльністю людей); 2) сфери застосування теорії (будь-яка теорія збагачується в умовах практичної діяльності); 3) критерію істинності теорії (будь-яка теорія мусить пройти практичну перевірку). Особливий акцент зроблено на виробничій педагогічній практиці як важливому шляху реалізації єдності теорії і практики у підготовці фахівців вищої школи. Проаналізовано досвід реалізації виробничих практик (виробнича педагогічна практика у вищій школі, виробнича науково-педагогічна практика у вищій школі) на кафедрі загальної педагогіки та андрагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка у межах освітньо-професійної програми «Освітні, педагогічні науки» спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Ключові слова: *принцип єдності теорії і практики, виробничі практики, вища школа, професійна підготовка педагога, професійна компетентність, педагогіка вищої школи*

Постановка проблеми в загальному вигляді. На разі в освітянській спільноті актуальним є питання співвідношення теорії і практики у підготовці здобувачів вищої освіти. Досвід прогресивних зарубіжних країн, зокрема доробок німецьких учених і закладів освіти, розглядають практику як мету, критерій і умову підготовки фахівців, де вона складає 40% від теоретичних дисциплін, а «дитинство розуміється як самостійна фаза життя з правом прояву ініціативи і задоволеність власним світосприйняттям, а не лише як тренувальний етап для вступу до світу дорослих» (Бойко, 2001, с. 5). Реалії сьогодення в Україні переконують, що поки що не досягнуто єдності теорії і практики у формуванні бакалавра і магістра, терміни багатьох видів практик скорочені, пропедевтична педагогічна практика, як один із найважливіших і визначальних видів практики студентів, у багатьох університетах відсутня, через брак коштів не проводиться практика в школах сільської місцевості тощо.

У зв'язку із цим метою статті є аналіз позитивного досвіду реалізації практичної складової підготовки магістрів на освітній програмі «Освітні, педагогічні науки», яка реалізується на кафедрі загальної педагогіки та андрагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Дослідженість проблеми. Проблема співвідношення теорії і практики, має своє історичне підґрунтя. У буржуазній педагогічній науці вона проявилася через прагматичну концепцію Дж. Дьюї, який, критикуючи відрив навчання від практики в системі американської буржуазної школи, запропонував концепцію навчання, коли перед учнями ставилися насамперед практичні задачі. У ході виконання цих завдань мали засвоюватися й відповідні теоретичні знання. Проте у межах такої організації навчання в реальності учні не засвоювали усієї системи знань, що загалом призводило до порушення логіки вивчення навчальних дисциплін. В результаті практичні вміння, відірвані від теоретичних знань, набували вузького, обмеженого характеру.

Подібними до прагматичної концепції організації навчання Дж. Дьюї була бригадно-лабораторна форма організації навчання і метод проєктів. За першою формою, яка виникла в радянській школі у 20-х роках ХХ століття, учні поділялись на бригади і колективно виконували навчальні завдання у формі планів, про що згодом одноосібно звітував бригадир перед педагогом й на основі цього виставлялася оцінка кожному учневі. Таким підходом прагнули розвивати колективну єдність учнів, їх вміння працювати узгоджено в команді, проте були й недоліки, головний з них – знеособлення навчання значної частини учнів, зниження рівня знань тощо.

Метод проєктів, розроблений В. Кіппатріком приблизно в цей же період, продовжував ідеї прагматичної концепції Дж. Дьюї і ґрунтувався на ідеї «формування особистості дитини через дію». Традиційні навчальні дисципліни в цій системі були витіснені проєктами і створенням «тематичних центрів», де учні реалізовували свої проєкти і працювали над утіленням їх до життя: вирощували птахів, розводили квіти, будували ігрові майданчики тощо. У 20-30-х роках ХХ століття ця система навчання впроваджувалася у практику радянської школи, проте не одержала свого подальшого розвитку, адже принцип відірваності практики від теорії призводив до маси недоліків у навчанні і вихованні підростаючого покоління. Розгляд проблеми в площині превалювання теорії чи практики не був продуктивним.

Тож радянська система навчання обрала інший шлях розвитку – зв'язок загальної освіти з політехнічною і трудовою підготовкою. Політехнічне, трудове навчання забезпечують інтегроване опанування системи знань про основи сучасного виробництва, набуття відповідних умінь і навичок, формування креативного ставлення до сфери праці, підвищують «мобільність особистості» тощо. Таким чином, радянська система освіти висунула принцип міцного зв'язку теорії і практики в навчанні, єдності теоретичних і практичних компонентів в цілісній навчальній діяльності учнів, що само собою вже виключало питання домінування теорії чи практики або їх незалежного співіснування.

Усе це переконує і підтверджує, що зв'язок теорії і практики є фактом незаперечним і визначається усвідомленням останньої, як: 1) джерела будь-якої теорії (теоретичні знання породжуються практичною діяльністю людей); 2) сфери застосування теорії (будь-яка теорія збагачується в умовах практичної діяльності); 3) критерію істинності теорії (будь-яка теорія мусить пройти практичну перевірку).

Виклад основного матеріалу дослідження. Загалом виробничу практику розглядаємо: 1) як одну із форм навчання; 2) як невід'ємну складову професійної підготовки фахівців, основним завданням якої є якість практичної підготовки випускників за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями вищої освіти – бакалавра, магістра. Виробнича практика проводиться на старших курсах, після опанування теоретичної частини відповідних дисциплін. Метою виробничої практики є закріплення знань, які були отримані в процесі навчання; формування загальних і професійних компетентностей в умовах майбутньої фахової діяльності; оволодіння сучасними методами, прийомами, формами організації праці; виховання потреби систематично оновлювати знання та творчо їх застосовувати на практиці.

Враховуючи освітній і науково-дослідницький інтерес, мету і завдання кафедри загальної педагогіки та андрагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (науково-дослідна тема кафедри «Єдність теорії і практики у підготовці бакалаврів, магістрів та докторів філософії в умовах реформування освіти України» (державний реєстраційний номер 0121U114718), специфіку її кадрового забезпечення, педагогічний досвід і традиції, здобутки і перспективи, у дослідженні акцентуємо увагу на виробничій педагогічній практиці підготовки фахівців вищої школи. У зв'язку із цим, розглянемо довід практичної підготовки фахівців зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки за освітньою програмою другого (магістерського) рівня вищої освіти «Освітні, педагогічні науки». Кафедра загальної педагогіки та андрагогіки є випусковою, здійснює підготовку фахівців з цієї спеціальності, має свій досвід і напрацювання. У 2024 році пройдено первинну акредитацію (строк дії 01.07.2030 р.).

Програма розкриває основи професійної підготовки до здійснення викладацької діяльності в університетах та закладах вищої освіти на засадах особистісно-гуманістичної парадигми вищої освіти України і характеризується: 1) оригінальною пропозицією й упорядкованою логічною послідовністю вивчення освітніх компонентів загальної і професійної підготовки; 2) широким спектром вибіркового навчальних дисциплін, які розкривають актуальні проблеми розвитку вищої освіти України у ХХІ столітті; 3) практичною підготовкою у межах виробничих педагогічних практик на базі випускової

кафедри загальної педагогіки та андрагогіки ПНПУ імені В. Г. Короленка та в інших закладах вищої освіти України; 4) забезпеченням можливості здобуття випускниками освітньої кваліфікації «Магістр освітніх, педагогічних наук» та професійної кваліфікації «Викладач закладу вищої освіти».

Освітня складова програми скерована на вивчення наукових і теоретичних курсів, пов'язаних з реалізацією освітньо-професійної діяльності та підвищенням її ефективності. Професійна складова програми присвячена формуванню професійно-педагогічних компетентностей в ході виробничих педагогічних практик.

Практика магістрантів за освітньою програмою «Освітні, педагогічні науки» передбачає безперервність і послідовність її проведення та оволодіння достатнім обсягом практичних знань і умінь. Зміст наскрізної програми і робочих програм виробничих практик укладено відповідно до «Положення про організацію та проведення практик студентів Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка» (Полтава, 2022 р.) (*Положення про практику...*, 2022).

Виробнича педагогічна практика у вищій школі (Робоча програма практики..., 2024, с. 3-4) (розробники Мокляк В., Ільченко О., Хоменко А.) є обов'язковим освітнім компонентом професійної підготовки. Вона проводиться безпосередньо в процесі здобуття освіти на базі випускової кафедри загальної педагогіки та андрагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка та в інших закладах вищої освіти України за місцем проживання та майбутнього працевлаштування магістрантів. На виробничу педагогічну практику у вищій школі на першому році навчання в магістратурі відводиться 270 годин / 9 кредитів. Її метою визначено формування загальних та фахових компетентностей майбутніх фахівців у галузі педагогіки вищої школи; готовності магістрантів до виконання професійної діяльності викладача вищої школи; закріпленні та перевірки теоретичних знань, практичних умінь і навичок щодо здійснення навчально-методичної, наукової та виховної роботи в закладах вищої освіти.

Основними завданнями виробничої педагогічної практики у вищій школі є: ознайомлення майбутніх магістрів із сучасним етапом функціонування навчально-виховного процесу у вищій школі, зі змістом вищої педагогічної освіти (навчальними планами, робочими програмами, науковою і навчально-методичною літературою; методичними рекомендаціями щодо підготовки студентів до навчальних занять, здійснення самостійної роботи, проходження педагогічних практик тощо), організацією управління вищим навчальним закладом та залучення їх до активної діяльності як викладачів та кураторів академічних груп; відвідування та аналіз навчальних занять викладачів кафедри загальної педагогіки та андрагогіки, магістрантів-практикантів, планування власної викладацької діяльності, підготовка до навчальних занять та їх проведення за розкладом у закріпленій академічній групі; оволодіння методикою проведення основних форм організації навчально-виховного процесу у вищій школі; вироблення у майбутніх викладачів вищої школи самостійності у підготовці та проведенні різних форм організації та здійснення навчально-виховного процесу у вищій школі; розвиток практичних умінь формування суб'єкт-суб'єктних відносин в системі «викладач-студент» на рівні співробітництва та співтворчості; виконання магістрантами обов'язків куратора студентської академічної групи, проведення виховних заходів; формування особистісної відповідальності за якість та ефективність професійної діяльності; розвиток у майбутніх викладачів вищої школи здатності до критичного осмислення педагогічної дійсності, розширення і поглиблення науково-педагогічного світогляду та формування особистісно-професійного стилю діяльності у вищій школі; розвиток у магістрантів творчої ініціативи та науково-дослідницьких умінь професійної діяльності викладача вищої школи; формування професійної самореалізації, яка поєднує у собі самоспостереження, самоаналіз, самоуправління, самозвітування, самоконтроль, самооцінку та інші процеси професійного розвитку особистості викладача вищої школи; виховання у магістрантів потреби систематичного самовдосконалення професійної майстерності.

У ході виконання практичних індивідуальних завдань маістранти мають розробити індивідуальний комплексний план професійної діяльності на період виробничої практики; підготувати доповідь на методичний семінар кафедри; проаналізувати навчальні заняття викладачів університету; провести навчальні заняття, виховні години в академічній групі; підготувати пропозиції щодо розвитку навчально-методичної, науково-дослідної та виховної роботи викладача вищої школи.

Виробнича науково-педагогічна практика у вищій школі (Робоча програма практики..., 2024, с. 3-4) (розробники Мокляк В., Ільченко О., Хоменко А.) є обов'язковим освітнім компонентом професійної підготовки. Вона проводиться безпосередньо в процесі здобуття освіти на базі випускової кафедри загальної педагогіки та андрагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка та в інших закладах вищої освіти України за місцем проживання та майбутнього працевлаштування маістрантів. На виробничу науково-педагогічну практику на другому році навчання в маістратурі відводиться 180 годин / 6 кредитів.

Метою практики є підготовка фахівців в галузі педагогіки вищої школи, формування багатофункціональних компетентностей з організації та здійснення науково-педагогічної діяльності викладача закладу вищої освіти. До основних завдань належить: вивчення майбутніми маістрами специфіки організації і здійснення наукової роботи в Полтавському національному педагогічному

університеті імені В.Г. Короленка; на факультеті комп'ютерних наук, математики, фізики та економіки; на кафедрі загальної педагогіки та андрагогіки зокрема; участь у дослідницькій діяльності з актуальних проблем, визначених кафедрою і базою практики; формування дослідницького типу мислення, оволодіння методологією проведення дослідження й опанування спеціальних умінь і навичок на основі систематизації теоретичних знань і їх інтеграції в ході проведення науково-дослідної роботи безпосередньо в педагогічному процесі вищої школи; формування вміння вирішувати наукові, виробничі й організаційні задачі, що виникають у ході експериментальної роботи, самостійно застосовувати на практиці основні теоретичні й емпіричні методи та засоби науково-дослідницької роботи; розвиток професійно значущих якостей особистості дослідника-вченого; удосконалення інтелектуальних здібностей і комунікативних умінь у процесі підготовки науково-дослідного завдання і публічного виступу; розвиток творчої ініціативи та презентація науково-дослідницьких умінь професійної діяльності викладача вищої школи; поглиблення і систематизація знань, умінь і навичок з методики проведення основних форм організації навчально-виховного процесу у вищій школі, застосування інноваційних технологій; розвиток практичних умінь формування суб'єкт-суб'єктних відносин в системі «викладач-студент» на рівні співробітництва та співтворчості; формування професійної самореалізації на основі самоспостереження, самоаналізу, самоуправління, самозвітування, самоконтролю, самооцінки та інших процесів професійного розвитку особистості викладача вищої школи.

Види індивідуальних завдань практикантів: створення індивідуального комплексного плану професійної діяльності на період виробничої практики; підготовка доповіді та виступ на науковій конференції; аналіз навчальних занять викладачів університету; проведення навчальних занять, виховних годин в академічній групі (на потоці); підготовка одноосібної статті до друку; підготовка пропозицій щодо розвитку науково-дослідницької, навчально-методичної, виховної та організаційної роботи викладача вищої школи. Важливим моментом виробничої практики є те, що здобувачі також мають можливість підібрати та опрацювати матеріал для написання кваліфікаційної роботи, здійснити апробацію результатів свого дослідження тощо.

Висновки. Отже, практика магістрантів посідає у загальній системі професійно-педагогічної підготовки викладача вищої школи особливе місце. У процесі її проходження формуються та вдосконалюються компетентності, набуті впродовж навчання в магістратурі за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. В досвіді реалізації освітньої програми другого (магістерського) рівня вищої освіти «Освітні, педагогічні науки» це – виробнича педагогічна практика у вищій школі та виробнича науково-педагогічна практика у вищій школі. Метою практик є підготовка майбутніх магістрів педагогіки вищої школи до професійної та науково-дослідної діяльності у закладах вищої освіти. Принципи, на яких ґрунтується практична підготовка, – неперервності, студентоцентрованості, особистісної орієнтованості, зв'язку практики із життям, науковістю.

Перспективи наукових пошуків убачаємо у подальшому вдосконаленні виробничих педагогічних практик, зокрема зростанні особистісно орієнтованої складової виконання всіх завдань і посиленні особистісно гуманістичних аспектів практичної діяльності майбутніх магістрів.

Список використаних джерел

- Бойко, А. М. (2001) Єдність теорії і практики у підготовці вчителя. *Освіта України*, 57, 5.
- Положення про організацію та проведення практик студентів Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.* (2022). Полтава.
- Робоча програма «Виробнича педагогічна практика у вищій школі» підготовки здобувачів освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.* (2024). Полтава.
- Робоча програма «Виробнича науково-педагогічна практика у вищій школі» підготовки здобувачів освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.* (2024). Полтава.

References

- Boiko, A. M. (2001). Yednist teorii i praktyky u pidhotovtsi vchytelia [Unity of theory and practice in teacher training]. *Osvita Ukrainy [Education of Ukraine]*, 57, 5 [in Ukrainian].
- Polozhennia pro orhanizatsiiu ta provedennia praktyk studentiv Poltavskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni V. H. Korolenka [Regulations on the organization and conduct of internships for students of V.G. Korolenko Poltava National Pedagogical University].* (2022). Poltava [in Ukrainian].
- Robocha prohrama «Vyrobnycha pedahohichna praktyka u vyshchii shkoli» pidhotovky zdobuvachiv osvitnoho stupenia «mahistr» za spetsialnistiu 011 Osvitni, pedahohichni nauky [Work program "Industrial Pedagogical Practice in Higher Education" for the preparation of "Master's" degree holders in the specialty 011 Educational, pedagogical sciences].* (2024). Poltava [in Ukrainian].
- Robocha prohrama «Vyrobnycha nauково-pedahohichna praktyka u vyshchii shkoli» pidhotovky zdobuvachiv osvitnoho stupenia «mahistr» za spetsialnistiu 011 Osvitni, pedahohichni nauky [The work program "Productive scientific and pedagogical practice in higher education" for the preparation of holders of the "master's" degree in the specialty 011 Educational, pedagogical sciences].* (2024). Poltava [in Ukrainian].

ILCHENKO O., MOKLIAK V., PETRENKO L., KHOMENKO A.

Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University, Ukraine

INDUSTRIAL PEDAGOGICAL PRACTICE AS A WAY OF IMPLEMENTING THE UNITY OF THEORY AND PRACTICE IN THE TRAINING OF HIGH SCHOOL SPECIALISTS

The article examines the problem of the relationship between educational theory and practice. It is noted that the connection between theory and practice is an indisputable fact and is determined by the awareness of the latter as: 1) the source of any theory (theoretical knowledge is generated by the practical activities of people); 2) fields of application of the theory (any theory is enriched in the conditions of practical activity); 3) criterion of the truth of the theory (any theory must pass a practical test). Special emphasis is placed on industrial pedagogical practice as an important way of realizing the unity of theory and practice in the training of higher education specialists.

The experience of the implementation of industrial practices (industrial pedagogical practice in a higher school, industrial scientific and pedagogical practice in a higher school) at the Department of General Pedagogy and Andragogy of the Poltava National Pedagogical University named after V. G. Korolenko within the educational and professional program "Educational, Pedagogical Sciences" specialty 011 Educational, Pedagogical Sciences.

Key words: *the principle of the unity of theory and practice, production practices, higher school, professional teacher training, professional competence, higher school pedagogy*

Стаття надійшла до редакції 17.01.2025 р.